

MIGRĀCIJAS TENDENCES LATVIJĀ DARBASPĒKA NODARBINĀTĪBAS KONTEKSTĀ

MIGRATION TRENDS IN LATVIA IN THE CONTEXT OF LABOUR FORCE EMPLOYMENT

Inga ŠĪNA

Dr.oec.

e-mail: inga.shina@gmail.com

tālr.: +371 29224148, Jūrmala, Latvija

Abstract. Migration of inhabitants in Latvia is considered to be one of the factors accelerating economic growth where, following accession of Latvia to the EU, taking advantages provided by EU membership that offers free movement and working in member states thereof, people migrate with a view to gain higher wages, to obtain better conditions of living, better environment availability, and to raise quality of life. Research of the mentioned issue is topical, because free movement of labour force from one country to another has the most direct impact on human capital, its growth and loss in a certain area; and it affects indirectly industrial and service development and growth or stagnation of a region. The goal of the present publication is to analyse migration trends in Latvia within the very context of labour force employment. The author draws a conclusion that migration policy is turned to protection of the domestic market in Latvia; intensive migration will be in progress, and this may have a future bad effect on the economic situation of Latvia and competitiveness within EU common space.

Keywords: labour force, migration, employment.

Ievads

Iedzīvotāju migrācija Latvijā tiek skatīta kā viens no ekonomikas izaugsmi veicinošiem faktoriem, kur pēc Latvijas iestāšanās ES, izmantojot priekšrocības, ko sniedz dalība ES, brīvi pārvietoties un strādāt tās dalībvalstīs. Cilvēki pārceļo, lai gūtu lielāku atalgojumu, labākus dzīves apstākļus, labāku vides pieejamību un celtu dzīves kvalitāti. Minētā jautājuma izpēte ir aktuāla, jo darbaspēka brīva pārvietošanās no vienas valsts uz citu vistiešāk ietekmē cilvēkkapitālu, tā palielinājumu vai zaudējumu noteiktā teritorijā un netiešā veidā iedarbojas uz ražošanas un pakalpojumu attīstību un uz reģiona izaugsmi vai stagnāciju. Šīs publikācijas mērķis ir analizēt migrācijas tendences Latvijā tieši darbaspēka nodarbinātības kontekstā. Lai sasniegtu mērķi ir izvirzīti vairāki uzdevumi: analizēt darbaspēka emigrācijas tendences no dažādu ekonomisko teoriju viedokļa, izvērtēt migrācijas tendences Latvijā un to ietekmi uz nodarbinātību. Autore lieto kvalitatīvo datu analīzes metodi (teksta

struktūranalīzi, gadījuma pētījumus, novērojumus) un faktoru analīzes metodi. Darba galvenie rezultāti ir noformulēti secinājumos. Autore secina, ka Latvijā migrācijas politika vērsta uz iekšējā tirgus aizsardzību, ka intensīva emigrācija turpināsies un tas nākotnē varētu atstāt negatīvas sekas uz Latvijas ekonomisko situāciju un konkurētspēju ES kopējā telpā. Autore izvirza priekšlikumus Latvijas valdībai. Pētījuma periods aptver laiku no 1992.gada līdz 2009.gada 3.ceturksnim.

Pamatteksts

Darbaspēka migrācijas jautājums Latvijā ir kļuvis īpaši aktuāls pēc iestāšanās ES, kad ievērojams skaits Latvijas iedzīvotāju devās strādāt uz citām ES dalībvalstīm. Šobrīd jaunākās tendences liecina, ka salīdzinoši vairāk izbrauc cilvēki ar augstāko izglītību, kā arī vairāk izbrauc uz pastāvīgu dzīvi, nevis pagaidu dzīvi un darbu (5.). Saskaņā ar pētījuma “Baltijas valstu darbaspēka migrācija: pieredze un perspektīvas” datiem, 2009. gada pirmajā ceturksnī Lielbritānijā reģistrēts lielākais izbraucēju skaits no Latvijas kopš 2002.gada (11.). Pēc Labklājības ministrijas 2008.gada datiem – aptuveni 86 000 Latvijas iedzīvotāju atrodas darba vai studiju nolūkos Eiropas Savienības vai citās valstīs.

Ārzemnieku ieceļošana Latvijā darba meklējumos, savukārt, norisinās daudz mazākā mērā kā Latvijas iedzīvotāju emigrācija nodarbinātības nolūkos. Tas skaidrojams ar to, ka pašreiz Latvijā, salīdzinot ar citām ES dalībvalstīm, tiek īstenota stingra, uz vietējā darba tirgus aizsardzību vērsta migrācijas politika (12. un 4.). Pēc Iekšlietu ministrijas 2008. gada datiem - oficiālās uzturēšanās atļaujas Latvijā tika izsniegtas ~21 000 personām. Lai gan ES pilsoņiem ir tiesības brīvi pārvietoties un strādāt ES atvērtajā telpā, Latvija nav iecienīta valsts citu ES dalībvalstu darba meklētāju vidū. Savukārt personām, kas nav ES pilsoņi, īstenotās migrācijas politikas rezultātā tiek piemēroti dažādi birokrātiskie šķēršļi un finanšu procedūras, kas būtiski apgrūtina cilvēku ieceļošanu Latvijā darba meklējumos (6.).

Svarīgs migrācijas politikas veidošanas apstākļi ir sabiedrības attieksme pret imigrantiem, jo viesstrādnieku iebraukšanas rezultātā sabiedrībā ir jāintegrē jaunie sabiedrības locekļi, kas var radīt sociālo spriedzi uzņemošās valsts sabiedrībā. Lai gan kopš valsts pievienošanās ES ir pagājuši seši gadi, Latvijas sabiedrībā joprojām tiek neviennozīmīgi vērtētas darbaspēka migrācijas tendences un to ietekme uz Latvijas sociālekonomisko situāciju nākotnē (14., 10.-11.). Gan Latvijas sabiedrībā, gan valdībā joprojām pastāv atšķirīgi viedokļi par darba meklējumos izbraukušajiem iedzīvotājiem, viņu atgriešanās iespējām, kā arī par viesstrādnieku ieviešanu Latvijā. Latvija tiek minēta kā pret imigrantiem visnegatīvāk noskaņotā valsts ES. Tas ir skaidrojams ar vēsturiski iegūto negatīvo pieredzi, kad

Padomju režīma industrializācijas rezultātā Latvijā ieplūda liels skaits darbaspēka migrantu no citām Padomju republikām, radikāli izmainot etnisko sastāvu valstī. Līdz ar neatkarības atgūšanu 90.-to gadu sākumā, Latvijas iedzīvotājiem bija svarīgi atjaunot savu nacionālo identitāti, kas bija zaudēta 50 gadu Padomju režīma apstākļos. Toreiz atjaunotajā Latvijas Republikā bija svarīgi ieviest stingru, ierobežojošu migrācijas politiku, tādējādi radot drošības sajūtu sabiedrībā. Tomēr vairāku gadu laikā, līdz ar valsts ekonomikas straujo izaugsmi un Latvijas dalību ES, situācija ir strauji mainījusies. Liels skaits Latvijas iedzīvotāju ir devušies uz ārzemēm labāku dzīves apstākļu un labāk apmaksāta darba meklējumos, kas rada darbaspēka trūkuma problēmas vietējā darba tirgū. Šīs būtiskās situācijas izmaiņas rada jautājumu vai Latvijā nav laiks domāt par politiskā kursa maiņu attiecībā uz migrācijas jautājumu vadību un kontroli un vai pašreiz īstenotā stingrā migrācijas politika ir atbilstoša valsts ekonomiskās stabilitātes un izaugsmes nodrošināšanai?

Starptautiskā pieredze emigrācijas izpētes jomā nav tik liela kā imigrācijas jomā. To atzīst arī vadošie eksperti. Piemēram, "Emigrācijas dati parasti nav pieejami vai ir ļoti sliktas kvalitātes" (8.). Tas izskaidrojams ar to, ka attīstītās valstīs, kas var tērēt naudu pētījumiem, allaž svarīgāka problēma ir bijusi imigrācija (10.). Pastāv trīs galvenās pieejas no valsts emigrējošo personu uzskaiti:

- 1) Izmantot statistiku par reģistrējamām personām valsts vēstniecībās un konsulātos ārzemēs,
- 2) Veikt izlases apsekojumus valstī,
- 3) Izmantot spoguļstatistiku jeb lietot citu valstu statistiku par imigrantiem (9.).

Visas trīs pieejas ir neprecīzas un nesniedz patiesās ainas atspoguļojumu. Aplūkojot darbaspēka emigrācijas tendences var izmantot dažādas ekonomikas teorijas (13.):

- 1) neoklasiskās ekonomikas,
- 2) tiklu,
- 3) kopējās cēloņsakarības,
- 4) pasaules sistēmas teorijas.

Apskatīsim un izanalizēsim šo teoriju galvenos pieņēmumus. Neoklasiskās ekonomikas teorijas pamatā ir pieņēmumi par atalgojuma atšķirībām starp valstīm:

- Starptautiskās migrācijas cēloņi ir atšķirības gan atalgojuma, gan nodarbinātības līmeņos, un rezultātu nosaka sagaidāmā izpeļņa. Migrācija nenotiks, ja nebūs šo atšķirību.

- Darba tirgi ir primārie mehānismi kā rodas starptautiskās migrācijas plūsmas, un citu tirgu ietekme uz starptautisko migrāciju nav nozīmīga.
- Augsti kvalificētu darbinieku starptautiskās plūsmas atbilst atšķirībām cilvēkkapitāla ienesīgumā, kas var atšķirties no vispārējām algu likmēm, izvirzot skaidru migrācijas modeli, kas varētu būt pretējs tam, kas saistīts ar nekvalificētiem darbiniekiem.
- Individuālais cilvēkkapitāla raksturojums, kas palielina iespējamo atalgojuma lielumu vai nodarbinātības iespējamību galamērķa valstī atšķirībā no izcelsmes valsts (piem., izglītība, pieredze, profesionālā apmācība, valodu prasme), var paaugstināt starptautiskās migrācijas varbūtību pie vienlīdzīgiem pārējiem faktoriem.
- Ja apstākļi uzņemošajās zemēs ir psiholoģiski pieņemami perspektīvajiem migrantiem, migrācijas iespējas var būtiski palielināties.

Tiklu teorijas pieņēmumi pauž uzskatu, ka darbaspēka migrāciju veicina ciešas savstarpējas saiknes starp cilvēkiem, kas jau ir aizbraukuši darba meklējumos un cilvēkiem, kas vēl tikai domā to darīt:

- Vienreiz sākusies, starptautiskā migrācija tiecas attīstīties laika gaitā, līdz tikla saites izcelsmes valstī ir attīstījušās tādā mērā, ka visi tie, kas vēlējas emigrēt, var to bez grūtībām izdarīt. Laika gaitā migrācijas zaudē tempu.
- Migrācijas plūsmu apjoms nav cieši saistīts ar algu atšķirībām vai nodarbinātības līmeņiem, jo, lai arī cik liela ietekme šiem mainīgajiem lielumiem būtu uz migrācijas sekmēšanu vai kavēšanu, tie pakāpeniski zaudē nozīmi migrācijas izmaksu un risku mazināšanās rezultātā, ko rada migrantu tiklu izaugsme laika gaitā.

Valstu valdībām ir sagaidāmas grūtības migrācijas plūsmu kontrolēšanā, jo tiklu izveides process atrodas ārpus to kontroles un notiek neatkarīgi no tā, kāds politiskais uzstādījums pastāv attiecībā uz migrācijas politikas īstenošanu.

Var analizēt Kopējās cēloņsakarības teorijas atsevišķus faktorus:

1. *Ienākumu sadalījums.*

Iedzīvotāji var būt motivēti migrēt, ne tikai tāpēc, lai palielinātu absolūto ienākumu vai diversificētu riska faktorus, bet arī lai palielinātu ienākumus salīdzinājumā ar citām mājāsaimniecībām. Līdz ar relatīvā zaudējuma sajūtas pastiprināšanos, kad tiek salīdzināti atšķirīgi ienākumu līmeņi dažādās mājāsaimniecībās vienas valsts ietvaros, pieaug motivācija

emigrēt uz citu valsti. Vēl pirms kāds no kopienas ir emigrējis, ienākumu nevienlīdzība vairākumā nabadzīgos reģionos nav liela, jo gandrīz visas ģimenes dzīvo tuvu izdzīvošanas līmenim ar minimāliem ienākumiem no ārpusē. Tomēr pēc tam, kad viena vai divas mājsaimniecības ir sākušas iesaistīties ārzemju darba tirgū, naudas sūtījumi ievērojami paaugstina to ienākumus. Tas savukārt stimulē citas mājsaimniecības migrēt nodarbinātības nolūkā, lai celtu savus ienākumus.

2. *Zemes sadalījums.*

Svarīgs mērķis, kas migrantiem no lauku apvidiem saistās ar naudas ieguldījumiem, ir zemes iegāde. Parasti migranti ārzemēs iegādājas zemi tās prestižās vērtības dēļ vai kā iespējamo pensijas ienākuma avotu. Šī zemes izmantošana pazemina pieprasījumu pēc vietējā lauksaimniecības darbaspēka, tādējādi veicinot emigrāciju. Jo lielāka emigrācija, jo vairāk iedzīvotājiem ir piekļuve līdzekļiem, kas nepieciešami zemes iepirkšanai, kas noved pie jauniem pirkumiem no migrantu puses, kā arī vairāk zemes, kas netiek izlietota ražošanai, līdz ar to radot lielāku spiedienu emigrēšanai.

3. *Migrācija un kultūras vide.*

Tā kā migrācija attīstās pārsvarā kopienas ietvaros, tā izmaina vērtības un kultūras uztveri tādā veidā, ka palielina iespējamību turpmākai migrācijai. Migrantu pieredze attīstītās industriālās valstīs izmaina viņu gaumi un motivācijas. Lai arī migrantiem sākotnēji galvenais mērķis ir peļņa, pēc emigrēšanas tie nereti iegūst arvien noteiktākus uzskatus par sociālo mobilitāti, kā arī patērēna preču izvēles un dzīvesveida uztveri, kādu ir grūti iegūt, strādājot vietējo darbu. Ja reiz kāds ir migrējis, viņš vai viņa, ļoti iespējams, migrēs vēlreiz, un varbūtība atkārtotai migrācijai palielinās atbilstoši iepriekšējo, jau notikušo braucienu skaitam.

4. *Cilvēkkapitāla reģionālais sadalījums.*

Migrācija ir selektīvs process, kas tiecas piesaistīt labi izglītotus, kvalificētus, produktīvus un augsti motivētus iedzīvotājus no izcelsmes valsts kopienām (tomēr, kā atzīmēts iepriekš, migrācija laika gaitā tiecas kļūt mazāk selektīva, tā kā tās izmaksas un riski mazinās sakarā ar tīklu veidošanos). Tādējādi ilgstoša emigrācija noved pie cilvēkkapitāla darba ražīguma samazināšanās izcelsmes reģionos un līdz ar to darba ražīguma palielināšanos uzņemošajos reģionos vai valstīs. Tāpēc ar laiku cilvēkkapitāla migrācija paātrina ekonomisko izaugsmi uzņemošajās valstīs, kamēr to izsmelšana izcelsmes valstīs palielina ekonomisko stagnāciju, radot labākus apstākļus migrācijai.

5. *Sociālais zīmogs.*

Uzņēmējvalstu sabiedrībās, līdzko ievērojams skaits imigrantu tiek pieņemti darbā atsevišķos amatos vai profesijās, šie amati kultūras kontekstā tiek apzīmogoti kā "imigrantu darbi", vietējie darba ņēmēji nevēlas tajos strādāt, tādējādi palielinot strukturālas izmaiņas darba tirgū un

lielāku pieprasījumu pēc imigrantiem. Imigrācija izmaina darba sociālo definīciju, kā rezultātā noteiktas profesiju kategorijas tiek definētas kā apkaunojošas un kultūras kontekstā uztvertas kā nepiemērotas vietējiem strādniekiem. Taču atsevišķu darbu zemo prestižu un melnstrādnieka tēlu skaidro nevis amata raksturs, bet gan imigrantu klātbūtne. Piemēram, daudzās Eiropas valstīs, darbs auto ražošanā tiek dēvēts par “imigrantu darbu”, savukārt ASV tas tiek uzskatīts par “vietējo darbu”.

Kopienas līmenī migrācija iesakņojas un izpaužas iedzīvotāju izturēšanās veidā. Vērtības, kas asociējas ar migrāciju, kļūst par daļu no kopienas vērtībām. Līdz ar informācijas izplatīšanos par apmešanās vietām un darbu ārvalstīs, vērtības, viedokļi, un uzvedība, kas piemīt mītnes valsts sabiedrībai, lielā mērā izplatās arī migrācijas izcelsmes sabiedrībās.

Latvijā imigrācijas politika ir vērsta uz iekšējā darba tirgus aizsardzību. Konceptijā par migrācijas politiku nodarbinātības kontekstā tiek uzsvērti pozitīvie aspekti šādas migrācijas politikas īstenošanā. Galvenie no tiem ir labvēlīgs iespaids uz vietējā darba tirgus attīstību, stimuls paaugstināt darba ražīgumu un celt algas, nav apdraudēta nacionālā identitāte un nepastāv integrācijas problēmas, minimāli apdraudēta valsts drošība, sabiedriskā kārtība un sociālās aizsardzības sistēma (1.). Diemžēl konceptijā nav minēti negatīvie faktori, kas būtiski ietekmē valsts attīstību un kurus minētā migrācijas politikas pieeja neatrisina. Kā būtiskākos var minēt nestabilo demogrāfisko situāciju valstī, emigrācijas tendences, kā arī zemo dzimstību 90.-to gadu sākumā, kas nozīmīgi sašaurina darbaspējīgo iedzīvotāju skaitu Latvijā, līdz ar to mazinot ekonomiskās attīstības tempus, ņemot vērā Latvijā samērā zemo moderno tehnoloģiju un jauninājumu pielietojumu uzņēmējdarbībā. Latvijā darbaspēka aizplūde uz ārzemēm ir kļuvusi par svarīgu faktoru, kas, plānojot savu darbu, ir jāņem vērā valdībai, valsts institūcijām un uzņēmējiem. Šis faktors ir jāievērtē plānojot valsts budžetu, veidojot nodarbinātības, ekonomikas, reģionālās attīstības, sociālās u.c. politikas, izstrādājot dažāda mēroga stratēģiskos un attīstības plānus, veidojot darba laika un darba samaksas principus, attīstot izglītības sistēmu u.c.(16.).

Latvijas valdībai ir skaidri jāapzinās, ka emigrācija valstij rada ievērojamas izmaksas, kas sastāv no :

1) *Zaudētiem nodokļu maksājumiem valstij.*

Tie ir neiegūtie nodokļu ienākumi, ko emigrējošais cilvēks būtu devis gan valsts, gan pašvaldības budžetiem.

2) *Neiegūtiem ienākumiem darbaspēka trūkuma dēļ.*

Tie ir zaudējumi, kas potenciāli varētu rasties dažādiem Latvijas uzņēmumiem specifiskās nozarēs, negūstot peļņu tādēļ, ka nozares kvalificētais darbaspēks vairs nav atrodamas Latvijā.

3) *Zaudējumiem no ieguldījuma izglītības sistēmā.*

Statistikas dati liecina, ka lielākā daļa emigrējošā darbaspēka ir jaunieši, kas tikko beiguši skolas, augstskolas un nevar vai darba samaksas atšķirības dēļ negrib strādāt Latvijā (6.).

4) *Zaudējumiem demogrāfiskās situācijas pasliktināšanās dēļ.*

Jauniešiem emigrējot uz ārzemēm un tur iesakņojoties, Latvijai rodas lieli dzimstības samazinājuma draudi un darbaspēka trūkums nākotnē.

5) *Inflācijas pieauguma.*

Valstī ienākošā naudas plūsma no Latvijas darbaspēka gan skaidrā naudā, gan naudas sūtījumos, palielina inflāciju.

Ilgtermiņā darbaspēka aizplūdes ietekme uz Latvijas ekonomiku būs gan pozitīva, gan negatīva. Pie pozitīviem faktoriem var minēt šādus:

- palielināsies darba tirgus Latvijā un līdz ar to samazināsies bezdarba līmenis,
- darba samaksai būs tendence izlīdzināties salīdzinājumā ar citām ES valstīm, t.i. Latvijā darba algas palielināsies,
- emigrantiem atgriežoties Latvijā, viņu pieredze un zināšanas tiks izmantotas ekonomikā,
- demogrāfisko izmaiņu dēļ darba tirgū būs pieprasītas iedzīvotāju grupas, kas pašlaik nevar atrast darbu – pirmspensijas vecuma cilvēki, pusaudži un jaunieši u.c.

Pie negatīviem faktoriem var minēt:

- izveidosies darbaspēka trūkums noteiktās nozarēs un/vai noteiktās profesijās, galvenokārt augsti kvalificētās,
- izmainīsies iedzīvotāju vecuma struktūra un kļūs mazāk darbaspējīgo cilvēku,
- pieaugs darbaspēka prasības pret darba samaksu, darba apstākļiem, garantijām u.c.

Viss iepriekš minētais norāda uz Latvijas valdības sistemātiskas pieejas nepieciešamību migrācijas jautājumam, ar mērķi minimizēt migrācijas negatīvās sekas Latvijas tautsaimniecībā un iespējami izmantot pozitīvos faktorus.

Apskatot migrācijas jautājumus, Latvijā parasti tiek diskutēts par izbraukušo no valsts darbaspēku. Tomēr darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognožu rezultāti rāda, ka vidējā termiņā Latvijā ir paredzama darbaspēka nepietiekamība vairākās nozarēs un profesijās (2.). Darbaspēka nepietiekamības vislielākais pieaugums tiek prognozēts šādās profesijās:

- inženieri, t.sk. būvinženieri, elektroinženieri u.c.,
- skaitļošanas tehnikas operatori,
- ārsti, t.sk. zobārsti,
- vidējais medicīniskais personāls.

Ilgtermiņā augšminētajām profesijām pievienojas:

- tūrisma speciālisti,
- kvalitātes vadības speciālisti,
- visa veida zemākais medicīniskais personāls.

Iemesli, kas izraisīs un daļēji jau ir izraisījuši darbaspēka nepietiekamību šajās nozarēs un profesijās ir skaidri:

- šo profesiju zemais prestižs,
- šo profesiju zemais/neadekvātais atalgojums un augsti kvalificēta darbaspēka aizplūšana uz citām valstīm,
- nepietiekamā tehnoloģiju attīstība,
- uzņēmēju iniciatīvas trūkums,
- izglītības sistēmas programmu neatbilstība darba tirgus prognozēm.

Vietējo kadru sagatavošana un pārprofilēšana ir jāuzskata par galveno ilgspējīgas ekonomikas attīstības uzdevumu (7.). Tomēr, pēc autora domām, Latvija nevarēs izvairīties no darbaspēka ieviešanas no ES un trešās puses valstīm. Pārsvārā tie būs kvalificēti darbinieki no ES valstīm ar zemāku dzīves līmeni nekā Latvijā, piem., no Rumānijas, Bulgārijas. Tomēr ilgtermiņā arī šie speciālisti meklēs darbu vecajās ES valstīs. Vienlaicīgi, krievu valodas dēļ, ko aizvien saprot lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju, uz Latviju dosies un atradīs darbu bijušo PSRS republiku speciālisti. Uz 2007. gada beigām Latvijā oficiāli ar darba atļaujām strādāja apmēram 4000 cilvēku, pārsvārā no bijušās PSRS. Šis nelielais cipars skaidri norāda uz Latvijas stingro imigrācijas politiku. Pētījumi liecina, ka 2050. gadā ES no trešajām valstīm būs spiesta ievest 48 miljonus darbinieku. Protams, tas skars arī Latviju. Pētījumi liecina (15.), ka 70 % Latvijas iedzīvotāju viesstrādnieku esamību valstī vērtē negatīvi. Priekšroka tiek dota imigrantiem no Baltkrievijas, Ukrainas un Moldāvijas. Īpaši negatīva reakcija ir pret imigrantiem no Āzijas, Āfrikas un arābu valstīm. Tādējādi darba tirgus sabalansēšanai steidzami nepieciešama sabiedrības atbalstīta migrācijas politika.

Tostarp Latvijā līdz šim nav bijusi pievērsta pietiekama uzmanība darbam ar sabiedrību, lai veicinātu lielāku toleranci pret imigrantiem, sapratni par cilvēktiesībām un imigrantu pienesumu Latvijas ekonomikai. Par to liecina fakts, ka Latvija ir visnegatīvāk noskaņotā valsts pret imigrantiem ES. Tas ir skaidrojamas ar Padomju režīma negatīvo pieredzi, nedrošību par nākotni, bailēm no citādā, kā arī bažām zaudēt savu nacionālo identitāti un kultūras pašapziņu. Pašreizējā Latvijas imigrācijas politika neparedz trešo valstu piederīgo atvieglotu ieceļošanu Latvijā. Tieši pretēji, tā ir vērsta uz iekšējā darba tirgus aizsardzību. Saskaņā ar ES tiesisko regulējumu, kas ir nepārtrauktā pilnveidošanas procesā, katrai dalībvalstij ir

tiesības noteikt saviem apstākļiem un situācijai piemērotāko imigrācijas politiku attiecībā uz trešo valstu pilsoņiem (3.). Pozitīvi ir vērtējams tas, ka Latvija šo regulējumu pilnībā ievēro, tomēr vienlaicīgi jāatzīmē tāda negatīva iezīme kā skaidras turpmākās migrācijas plūsmas vadības nākotnē trūkums Latvijā.

Secinājumi un priekšlikumi

- 1) Darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognožu rezultāti rāda, ka vidējā termiņā Latvijā ir paredzama darbaspēka nepietiekamība vairākās nozarēs un profesijās.
- 2) Latvijā nav veikti nopietni pētījumi, kas dotu atbildi uz esošo un potenciālo darba vietu skaitu un prasībām pret darbinieku kvalifikāciju.
- 3) Latvijas iedzīvotāji viesstrādnieku esamību vērtē negatīvi.
- 4) Kopš pievienošanās ES, Latvijā pieaudzis darba meklējumos izceļojušo iedzīvotāju skaits. To veicina Latvijas pilsoņiem brīvi pieejamais ES darba tirgus, kā arī darba samaksas, darba apstākļu un sociālo garantiju atšķirības starp Latviju un citām ES dalībvalstīm.
- 5) Latvijā nav izveidota migrējošo iedzīvotāju uzskaites sistēma, kas sniegtu ārējās migrācijas plūsmu apjoma un kvalitatīvā sastāva raksturojumu, ārvalstīs nodarbināto Latvijas iedzīvotāju precīzu skaitu. Līdz šim Latvijā nav veikti pētījumi par citu valstu pieredzi migrācijas plūsmu regulēšanā, kas būtu nepieciešami valsts migrācijas politikas turpmākai izstrādei un īstenošanai.
- 6) Migrācijas prognozes liecina par iespējamu intensīvu emigrācijas turpināšanos, kas ietekmēs Latvijas darba tirgu, mīkstinot bezdarba kāpumu, nevis algu kritumu. Tas nākotnē varētu atstāt negatīvas sekas uz Latvijas ekonomisko situāciju un konkurētspēju ES kopējā telpā.
- 7) Latvijā migrācijas politika vērsta uz iekšējā tirgus aizsardzību, prognozējot, ka intensīva emigrācija turpināsies un tas nākotnē varētu atstāt negatīvas sekas uz Latvijas ekonomisko situāciju un konkurētspēju ES kopējā telpā.
- 8) Latvijas valdībai tuvākajā laikā jāizstrādā migrācijas politika un tai obligāti ir jāgūst sabiedrības atbalsts.
- 9) Latvijas valdībai ir jāievieš sistēmiska pieeja migrācijas jautājumam, ar mērķi minimizēt migrācijas negatīvās sekas uz Latvijas tautsaimniecību un maksimizēt pozitīvos faktorus.
- 10) Valdībai, veidojot darbaspēka politiku, ir jāanalizē un jāveicina izglītības sistēmas satura tuvināšanu darba tirgus prasībām un tendencēm. Tam nepieciešams veikt pētījumus un prognozēt darba tirgus attīstību, plānot un ieviest izglītības programmas pēc pamatotām prognozēm par speciālistu pieprasījumu darba tirgū.

Izmantotā literatūra un avoti

1. *Koncepcija par migrācijas politiku nodarbinātības kontekstā* www.pmlp.gov.lv/lv/documents/normativie_akti/projekti/likumgraz.doc (10.02.2010)
2. Koncepcija "Valsts attīstībai atbilstošs augstākās izglītībasstudiju programmu un studiju vietu sadalījuma modelis". MK rīkojums Nr.30 (2009) http://209.85.135.132/search?q=cache:En310plE2jUJ:izm.izm.gov.lv/upload_file/Normativie_akti/Koncepcija_augstaka_izgl_160409.doc+Latvij%C4%81+ir+paredz+ama+darbasp%C4%93ka+nepietiekam%C4%ABba+vair%C4%81k%C4%81s+nozars%C4%93s+un+profesij%C4%81&cd=6&hl=lv&ct=clnk&gl=lv (07.02.2010)
3. *Kārtība, kādā Latvijas Republikā ieceļo un uzturas Eiropas Savienības dalībvalstu, Eiropas Ekonomikas zonas valstu un Šveices Konfederācijas pilsoņi un viņu ģimenes locekļi*. MK noteikumi Nr. 586 (2006) http://www.ocma.gov.lv/lv/documents/pakalpojumi/MKnot_586_eiropieshi.pdf (02.01.2010.)
4. *Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes nolikums*. MK noteikumi Nr. 811 (2006) <http://www.likumi.lv/doc.php?mode=DOC&id=145116> (02.01.2010).
5. *Politikas ziņojums par migrācijas un patvēruma situāciju Latvijā 2006. gadā* (2007) www.emn.lv/lv/news/arh_pdf/05Policyreport2006LATVIALV.pdf (02.01.2010)
6. *Politikas ziņojums par migrācijas un patvēruma situāciju Latvijā 2008. gadā* (2009) www.emn.lv/lv/news/arh_pdf/Politikas_zinojums_2008_LV.pdf (20.01.2010)
7. *Vienotā patvēruma un migrācijas vadības sistēmas attīstības programma 2006. – 2009. gadam* (2005) Rīga: LR Iekšlietu Ministrija, 42 lpp.
8. Docquier, F., and Marfouk., A.(2004)"Measuring the International Mobility of Skilled workers – Release 1.0.". World Bank Policy Research Working Paper, no.3381. World Bank, Washington, DC
9. Dumont, J.-C., and Lemaitre, G.,(2005) "Counting Immigrants and Expatriates in OECD countries: A New Prospective" Directorate for Employment, Labour and Social Affairs. Paris: OECD; <http://www.oecd.org/dataoecd/27/5/33868740.pdf> (02.01.2010)
10. Hazans M., (2005) Ekonomiskās migrācijas cēloņu izpēte un monitoringa sistēmas izveide ekonomiskās migrācijas ietekmes noteikšanai uz LR tautsaimniecību. - Ekonomikas ministrija, LU EVF
11. Hazans, M. (2009) Baltijas valstu darbaspēka migrācija: pieredze un perspektīvas In: Kahanec, M., Zimmermann, K. F. (2009) *EU Labour Markets after Post-Enlargement Migration*. Berlin – Heidelberg - New York: Springer-Verlag, p. 24.
12. Indans I. Labour policy analysis in the context of immigration. The case of Latvia. in: *Effect of Migration on European Political Thought and Decision-making Process*. – Vidzemes Augstskola, Valmiera, 2007 – 45.pp
13. Massey, D. S., Arango J., Hugo G. (2006) *Theories of International Migration: A Review and Appraisal* in Messina, In: Lahav A. G., *The Migration Reader: Exploring Politics and Policies*. London: Boulder, p. 34.
14. Roze, M. (2006) Migrācijas politika Latvijā [Migration Policy in Latvia]. The magazine *Latvija Eiropas Savienībā*, No. 1, 10.–11. lpp.
15. *Sabiedrības attieksme pret darbaspēka migrāciju* (2005) Rīga: SKDS, 7 lpp. http://www.politika.lv/temas/izglitiba_un_nodarbinatiba/6134/ (21.10.2009.)

16. Shina, I. (2010) Migration flows management in Latvia, International Cross-Industry Research Journal: perspectives of Innovations, Economics and Business, Volume 3, 2009,
http://www.pieb.cz/docs/PIEB/volume3/34_V3_LATVIA_PIEB_Inga%20Shina_AGR.pdf (07.02.2010)

Summary

The title of the paper is “Migration trends in Latvia in the context of labour force employment”. International migration has become a substantial factor in the world’s regional social transformation and development. Migration of inhabitants in Latvia is considered to be one of the factors accelerating economic growth where, following accession of Latvia to EU, taking advantages provided by EU membership that offers free movement and working in member states thereof, people migrate with a view to gain higher wage, to obtain better conditions of living, better environment availability, and to raise quality of life. Research of the mentioned issue is topical, because free movement of labour force from one country to another has the most direct impact on human capital, its growth and loss in a certain area; and it affects indirectly industrial and service development and growth or stagnation of a region. The goal of the present publication is to analyse migration trends in Latvia within the very context of labour force employment. The author draws a conclusion that migration policy is turned to protection of the domestic market in Latvia; intensive migration will be in progress, and this may have future bad effect on economic situation of Latvia and competitiveness within the EU common space. Author uses methods of qualitative data analysis and factor analysis. Theoretical part of the research covers the period from 1992 to the first quarter of 2009. Keywords – labour force, migration, employment.